

Коментари за подобрување на содржината на идниот Закон за безбедност на мрежни и информациски системи и дигитална трансформација

Закон за безбедност на мрежни и информациски системи и дигитална трансформација (Законот) во подготовка тежнее да има содржина која ќе биде транспозиција на една или повеќе директиви на Европската унија со што се очекува значајно да се подобри состојбата во дигиталното опкружување во државата. Ова секако е за поздравување како идеја и како препознавање на потребата од донесување на Законот. За да не остане само идеја која е ставена на хартија, но поради недоречености и несоодветен пристап да не се спроведува приложувам дел од првични коментари и предлози за подобрување. Временскиот рок оставен за разгледување на овој предлог Закон е премногу мал за детална анализа од страна на стручни лица.

1. Структура на текстот

Законот не се носи за да се востанови уште една трошковна страна на буџетот на Македонија. Од таа причина при читањето на предлог Законот не е соодветно читателот да се сретне со организација и систематизација на агенција. Ако веќе треба да се креира ново тело тогаш информациите за него да ги прочита на крајот од идниот Закон или подобро тој текст да биде целосно издвоен во нов акт. Во случајов околу 50% од текстот на предлог Законот се однесува само на организациски работи а не на суштината на директивите кои треба да обработат и транспонираат за примена во државата.

Уредување на текстот на идниот Закон не постои (впрочем тоа не постои во ниту еден донесен законски акт, одлука) и ако се стремиме кон дигитална трансформација ќе треба да научиме како се создава текст за да биде читлив, разбирлив, без споени зборови, да зафати онолку простор колку што е потребно и т.н.

2. Користење македонски зборови

За многу странски изрази / зборови во македонскиот јазик нема соодветен превод, или некој не се потрудил да создаде соодветен превод. Сепак темата која е предмет на обработка на предлог Законот за деловната пракса во државата не е нова и во годините зад нас создадени се соодветни преводи. Добро е предлагачот на законот да се консултира на оваа тема и соодветно праксата ја пренесе во предлог Законот. Овде би се задржал само на еден странски збор од кој произлегуваат многу сложени зборови – cyber.

Cyber како збор се пренесува во македонскиот јазик како сајбер или кибер иако означува „врска со информатичката технологија (ИТ), т.е. компјутерите. Може да се однесува на сите аспекти на компјутерските обработки, вклучувајќи складирање податоци, заштита на податоци, пристап до податоци, обработка на податоци, пренос на податоци и поврзување на податоци“ (пренесено од повеќе јавно достапни извори).

Можеби најдобар превод постои во досегашната пракса на регулаторот на банкарскиот сектор - НБРМ а тоа е „дигитален простор“. Сето наведено во претходниот пасус е дел од дигиталниот (виртуелниот) простор. Значи наместо „сајбер безбедност (cyber security)“ многу поубаво е да се каже и напише „безбедност на дигиталниот простор“.

Да го зачуваме македонскиот јазик од несоодветни изрази а еден од нив е секако „сајбер“ и да ја прифатиме позитивната пракса (НБРМ како регулатор има издадено неброено документи поврзани со безбедноста на информациските системи на банкарскиот сектор кои освен банките должни се да ги почитуваат и добавувачите на ИКТ решенија, ИКТ производи и т.н.).

3. Дефиниции

Идниот Закон тежнее да уреди повеќе работи поврзани со безбедноста на мрежните и информациски системи, дигиталната трансформација. За да биде и содржината јасна предлагачот на Законот внел дефиниции. Би било соодветно да не се препишуваат веќе дефинирани работи во различни закони соодветните термини да се референцираат кон законите каде дефиницијата за терминот / изразот прв пат е воведен.

За некои нови термини (на пример интернет-пазар) потребна е пошироко објаснување со цел оној кој ќе го чита идниот закон полесно ја разбере суштината на ново воведените термини.

4. Отворен код и стандарди

Користењето на алатки и апликации на отворен код и отворени стандарди не може да биде дел од промоција во иден Закон. Користењето на било која алатка, софтвер или стандард е согласно можностите и потребите.

Да се користи отворен код во делот на дигиталната безбедност на сите полиња е добра работа само ако компанијата кој сака или има потреба да го користи има таков капацитет да „бесплатниот код“ знае како да го управува, модифицира и прилагоди за потребите за кои е преземен без надомест. Во спротивно секако ќе плати големи средства за надворешни консултанти, одржување и сл.

Безбедност без трошоци не е присутна во светот, а грижата за тие трошоци за сите претпријатија во државата треба да се манифестира на друг начин и со други средства а не со овој тип промоции.

Ако идниот Закон наведува дека ENISA како агенција на ЕУ агенција е една од главните репери тогаш препораките кон отворен код, отворени стандарди и слично не се соодветни бидејќи европската агенција никаде во својата работа не упатува кон барањата од овој член. Едноставно треба да се користат стандарди во работењето и врз основа на стандарди да се постапува.

5. Применливост на Законот

Изземањето на државната администрација (освен специфичните делови како одбраната) од примената на идниот Закон не е дел од директивата 2022/2555. Напротив јавната администрација е дел од критичните / суштинските даватели на услуги (Директива на ЕУ 2022/2557).

Каде води изземањето? Кон амнестирање од негрижа за мрежната и информациска безбедност што доведува до хаварији на што сме сведоци секојдневно.

Ако во еден од секторите за кои ќе важи идниот закон е банкарскиот тогаш апсурдно е НБРМ да биде изземена како регулатор. Од друга страна за банкарскиот односно финансискиот сектор веќе постои посебна директива во ЕУ (2022/2554) па во таа насока е потребно соодветно прецизирање во идниот закон.

6. ИКТ услуги, ИКТ системи и ИКТ производи

Низ текстот од предлог Законот провејува потреба од примена на стандарди (стандардизација) на ИКТ услугите/ системите/ производите. Ова е добро за Интернационално признавање на работата на домашните компании и стручњаци. Сепак потребна е експлицитен текст кој примената на стандардите, проверката на сообразност со стандардите на производите/ услугите/ системите ќе биде недвосмислено нагласена.

7. Двојност на регулаторство и казнени одредби

Со донесување на Законот за некои области ќе се појават повеќе од еден регулатор. На пример во банкарството и финансискиот сектор – НБРМ и идната Агенција; кај давателите на доверливи услуги – МИОа и Агенцијата и т.н. Ова реално е неизводливо и неприменливо.

8. Агенцијата како тело

Поставеноста на Агенцијата, нејзината организација и систематизација се сосема неодржливи. Перцепцијата на читателот на идниот Закон е дека станува збор за место каде некој ќе биде платен без соодветна стручна подготовка и знаење, друг нема да биде платен иако поседува висока стручност. Непотребна концентрација на лица кои никогаш нема да можат да се амнестираат од протежирање вакви или такви решенија зависно од компаниите кои ги делегирале.

Дополнителни забелешки би следеле во следната фаза на донесување на Законот.

Марин Пиперкоски